

**ABDULLAYEV AYYƏT ƏHMƏD
AZMIU-NUN MÜƏLLİMİ,
ADU-NUN DOKTORANTI
Ayyatabdullayev@g
mail.com**

FRANSIZ DİLİNDƏ «SMS DİLİ» SOSIOLEKT KİMİ...

Xülasə

Məqalədə “SMS dili” haqqında ciddi yanaşma və təsəvvürlər təqdim edilir. Bundan sonra «SMS dili»nin fransız dilini zənginləşdirməsi və ya əksinə yoxsullaşdırmasına dair çoxsaylı mükəllimələrə yer verilir. Çünki bəzi dilçi alimlər bunun dili «kasıblaşdırdığını», bəziləri isə «zənginləşdirdiyini» iddia edir. Məqalədə mövcud mənzərədən yola çıxaraq vurğulanır ki, «SMS dili» həm mesajlaşma platformalarında, həm də onlayn söhbətlərdə adi hala çevrilib və bu dildən istifadə edənlərin sayı hər ötən gün artmaqdadır. Hətta bəzən bu dili tənqid edənlərin özləri də bəzən ondan istifadə edirlər. Bundan başqa, məqalədə «Mesajların qısalığı bir qaydadır mı? Hamı eyni ixtisarlardan istifadə edirmi? Bu dil oyunları yenidirmi? Bu, gəncliyin dilidir? Bu, fransız orfoqrafiyasının məhvəsidir? suallarına aydın cavablar yer alıb. SMS dilinin məktəb və ədəbiyyatda istifadəsinə toxunulur. Bu məqalə oxucunu linqvistik ixtiraçılıq xəzinələri ilə tanış etməzdən əvvəl onun diqqətini məlum yeniliyin pərdəarxasına - yaranma zərurətinin öyrənilməsinə cəlb edir.

Açar sözlər : “SMS dili”, qısa, mesaj, abbreviatura, təfəkkür, onlayn

Məlumdur ki, son illər dünya xalqları lakonik danışığa daha çox üstünlük verir. Hətta bəzi dilçi alimlər bütün bu prosesləri nəzərə alaraq, uzun və tələffüzü çətin sözlərin tələffüzünün asanlaşdırılmasına dair təkliflər irəli sürürlər. Müasir fransız gəncləri isə qısa danışan dünya gəncləri arasında ilk sıralarda qərarlaşır. Bir sözlə, hər nəsil öz lüğətini inkişaf etdirməyə meyillidir. Hər il «Larousse» lüğəti öz fonduna 150-yə yaxın yeni söz əlavə edərək, siyahısını genişləndirir. Bir çox təsirdən sonra yeni sözlərin yaranması və ya əksinə mövcud sözlərin sıradan çıxması dilin necə inkişaf etdiyini göstərən amildir. Heç kimə sirr deyil ki, hər bir sahə dilə təsir göstərir. Son illərdə smartfonların kütləvi yayılması bu təsirləri daha da sürətləndirdi. Bu mənada ki, kiçik telefon klaviaturalarında sözləri və bütün cümlələri yazmaq çoxları üçün yorucu olurdu. Buna görə də getdikcə sıxılmış SMS (Qısa Mesaj Xidməti) abbreviaturaları meydana çıxdı. 2000-ci illərdən etibarən SMS dili mahnı adları, xüsusilə rep və hip-hopda, hətta kinoteatrda 2009-cu ildə nümayiş olunan «LOL» filmi ilə populyar mədəniyyətə inteqrasiya etdi. Bundan sonra SMS dilinin fransız dilini zənginləşdirməsi və ya əksinə yoxsullaşdırmasına dair çoxsaylı mübahisələr, mükəllimələr aparılırdı. Bəzi dilçilər bunun dili «kasıblaşdırdığını», bəziləri isə zənginləşdirdiyini iddia edirdi. Bu gün ortada olan mənzərədən yola çıxaraq deyə bilərik ki, SMS dili həm mesajlaşma platformalarında, həm də onlayn söhbətlərdə adi hala çevrilib[1].

«SMS dili» sosiolekt kimi...

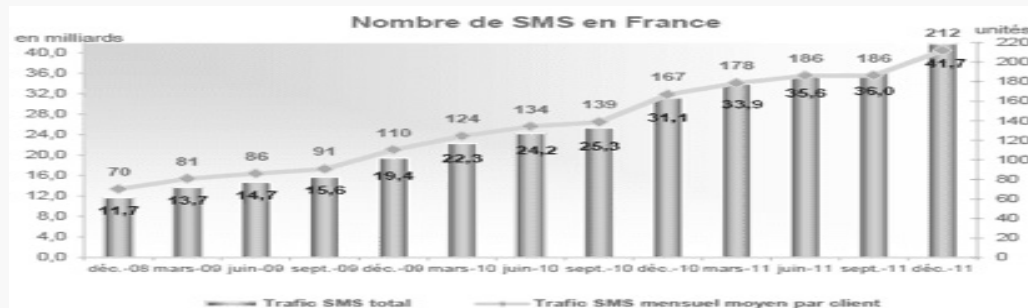
SMS dili, SMS mesajları ilə icazə verilən simvolların sayından çox olmamaq şərti ilə dilin uzunluğunu azaltmaq məqsədi ilə dilin orfoqrafik, hətta qrammatik xüsusiyyətlərini dəyişdirən yazılı sosiolektidir. Ümumiyyətlə, elektron mesajların uzunluğunun azalması 1990-cı illərdə İnformasiya-Kommunikasiya Texnologiyalarının inkişarı ilə ortaya çıxdı və yalnız SMS-in gəlməsi ilə ona ad verildi. Beləliklə, “SMS dili” termini geniş mənada internetdə ani mesajlaşma və ya elektron poçt, Internet forumlarında və bloqlarında, hətta şəbəkə oyunlarında mübadilə zamanı istifadə olundu. SMS dilinin telefon klaviaturasından başqa bir vasitədə istifadəsi də çox mübahisəlidir[2].

«SMS dili»nin tarixinə ekskurs

İxtisar yazının inkişafı dövründən yaranıb, lakin müasir, sürətli və populyar kommunikasiyalar dövründə o, teleqramlarda, hətta təsnifat elanlarında qeyd olunur. Eyni abreviatura sistemi «Minitel» (“Telefon məlumatlarının rəqəmsallaşdırılması ilə interaktiv mühit” üçün cihaz) söhbət otaqlarında istifadə olunur. İlk SMS mesajları yalnız 160 simvoldan ibarət idi və göndərilən hər bir mesaj telefon operatoru tərəfindən hesablanırdı. Digər tərəfdən, mesajların yaradılması bəzən qeyri-erqonomik klaviaturalar tərəfindən çətinləşdirilirdi, bütün bu səbəblər yeni media üçün daha qənaətcil bir dilin yaradılmasına səbəb oldu. Bu mənada «**SMS dili**» **cümlələri və sözləri qısaltmaq üçün bir neçə prosesi özündə birləşdirdi. Bunlara daxildir:**

- **abbreviatura:** **lgtps** – longtemps, **tt-** tout, **pr-** pour, **slt-** salut; saitlərin əksəriyyəti çıxarılır, bəzi samitlər, xüsusən də burun saitlərini əmələ gətirənlər də çıxarılır, lakin söz az-çox oxunaqlı və başa düşülən qalır.
- **fonetika:** **koi-** quoi, **jamè-** jamais, **grav-** grave, **eske-** est-ce que; orijinal sözü bərpa etmək üçün hecalar normal tələffüz edilir.
- **tipoqrafik işarələr:** **2m1-** demain, **bi1-** bien, **koi 2 9-** quoi de neuf, **gt-** j'étais, **mrc-** merci, **tfk-** tu fais quoi
- **İmla,** bir sözün hərflərinin yazılışının nəticəsi: hərflər, rəqəmlər və simvolların orfoqrafiya dəyəri; **G** - j'ai, **C** - c'est, **NRJ** - énergie, **a12c4** - À un de ces quatre.
- **İngilis dilindəki qısa sözlərdən istifadə;** **today-** aujourd'hui, **now** - maintenant[3].

«SMS dili» ənənəvi dili zəiflədirmi?

2011-ci ildə Fransa Akademiyası SMS dilinin getdikcə daha tez-tez istifadə edilməsinə cavab olaraq “Dire, ne pas Dire” (demək-deməmək) bölməsini işə saldı. Qurumun məqsədi o zaman fransız dilini zənginləşdirməklə yanaşı, həm də onu qorumaq idi. Buna görə də, SMS dili haqqında bir çox dil mütəxəssisi kəskin tənqidi fikirlərlə çıxış edirdi. Onlar düşünürdülər ki, dildə sözlərin yeni ifadə prosesi linqvistik yoxsallığa səbəb olacaq. Çünki söz və cümlələrin çoxsaylı sadələşdirilməsinə əl atmaqla yazıçı artıq dilin qrammatik qaydalarına – orfoqrafiya, sintaksis və s. sahələrə yiyələnə bilməzdi. Bununla yanaşı, bəzi dilçilər hətta jarqon sözlərdən, xüsusən də verlandan istifadəni də qüsurlu sayır və qeyd edirdilər onlar da dilin tərəqqisinə mənfi təsir göstərir[4].

Combes, Van Dijk və Fairon kimi müxtəlif dilçilər dilin standart istifadəsini mətnlə müqayisə ediblər. İlk nəticələr göstərər ki, ənənəvi yazı və SMS dili hər biri öz dil reyestrinə malikdir. Əslində SMS dilində yazılan mesaj valideynə deyil, eyni yaş qrupuna aid olan şəxsə ünvanlandıqda daha çox istifadə olunur.

Bəzi alimlər də düşünürdülər ki, SMS dili Fransız Akademiyasının müdafiə etdiyi qrammatik standartlara heç bir mənfi təsir göstərmədən reyestr rolunu oynayacaq. O, sosial statusu vasitəsilə insanın hansısa sosial qrupa mənsubluğunu müəyyən edir. Bundan əlavə, tədqiqatlar göstərir ki, mətn istifadəçiləri şüurludurlar və öz registrlərini ünsiyyət kontekstinə uyğunlaşdırı bilirlər. Hətta SMS dili fransız dilinə mümkün töhfələr də verib. Bu, yazarkən əsas elementləri qeyd etməyə imkan verir, beləliklə əsas istifadə qaydaları haqqında yaxşı biliyi üzə çıxarır[5].

«SMS dili» nin məktəblərdə istifadəsi...

Bəzi müəllimlər şikayətlənirlər ki, orta məktəb şagirdlərinin işlərinin qismən SMS dilində yazılması adi hala çevrilib, lakin bu, hələ də kifayət qədər yad təcrübə olaraq qalır. Orfoqrafiya səviyyəsinin aşağı düşməsi pislənirsə belə, orta məktəb şagirdlərinin SMS dilindən həddindən artıq istifadə etməsi onlar üçün əlavə məsuliyyət yaratmır. Əslində, SMS dili, adətən, orta məktəb və kollec tələbələri tərəfindən istifadə olunan sürətli mühazirə qeydlərinin alınması üçün dillə birləşmişdir. Bu, dili stenoqrafiya və ya stenoqramın istifadəsinə yaxınlaşdırır[6].

Buna görə də tələbələr SMS dili ilə bağlı məsləhətləri (“inachevé üçün “inHeV”) müəyyən məsləhətlərlə qarışdırırlar; qeydəalma dilində, məsələn, zərflər üçün: ««ferment» yazılır «fermet » yazılır. bu SMS mesajları yazmaq üçün mövcud simvollarla mümkün deyil. Biz SMS dilində yazılmış nüsxələrdən belə nəticə çıxara bilmərik ki, tələbələr düzgün dildə yazı bilmirlər, çünki əksər halda bu üsuldən qaralama formada yazılmış mühüm hissələrin surətini çıxarmaq üçün nəzarət olunan tapşırıq kimi istifadə olunur[7].

«SMS dili» nin ədəbiyyatda istifadəsi...

2008-ci ildə “Bouygues Telecom” korporativ fondu Fransız dilində yazılmış “İlk SMS romanı” müsabiqəsini təşkil edib. Bu gün Epistoliar roman modelində Amy Lachapelle və Richard Petitin yazdığı Editions Z' ailəsinin tərəfindən nəşr olunan « Ping Pong» seriyasının SMS mübadiləsindən ibarət olan romanlarını qeyd edə bilərik. Bu isə deməyə əsas verir ki, SMS dilinin istifadəsi realizm elementinə çevrilir[8].

LOL (laughing out loud- yüksək səsle gülmək) semantikasi...

Lol, ingilis dilində "laughing out loud" (yüksək səsle gülmək) ifadəsinin abbreviaturası (fransız dilində ekvivalenti : «rire aux éclats» -Şaqqanak çəkmək, ou encore «rire à gorge déployée» - Boğazı yırtılana qədər gülmək, «rire à haute voix - yüksək səsle gülmək») gülüş və əyləncəni qeyd etmək üçün nəzərdə tutulmuş ünsürdür. LOL bəzən «je trouve cela drôle» - "mən bunu gülməli hesab edirəm" və ya «comme tu es amusant», "sən necə də gülməlisən"lə əvəz oluna bilər. Bundan başqa *mdr* yəni «mort de rire» - gülməkdən ölmək və yaxud *ptdr* - à péter de rire» - gülməkdən partlamaq kimi ifadələrlə əvəz oluna bilər. Bir sözlə LOL sadəcə olaraq gülməli bir faktı vurğulamaq üçün istifadə edilə bilər, o, insanları həqiqətən güldürür[9].

Fransız dilində aktual "SMS dili" abreviaturaları...

Mətn dili daim istifadə olunan terminlər və abreviaturalarda dəyişikliklərə məruz qalır. Bir çox kompüter proqramlaşdırma dilləri ingilis terminlərinə əsaslanır, buna görə də SMS dilində çoxlu ingilis sözlərindən istifadə olunur. Klaviatura korpusunu dəyişmək məcburiyyətində qalmamaq üçün əsasən kiçik hərflərlə yazılır. Fransız terminləri də fransızdilli icma daxilində az olsa da yer qazana bilib. Fransız dilində mühüm və aktual SMS dili abreviaturalarını təqdim edirik :

a2m1 = à demain, **a tte** = à tout à l'heure, **a+** = a plus, **a12c4** = à un de ces quatre, **abs** = absent, **ac**, **avc**, **av** = avec ajd, **oj**, **auj**, **ojd** = aujourd'hui, **alp** = à la prochaine, **a+** = à plus tard (le nombre de "+" pouvant varier), **ama** = à mon avis, **arf**, **erf** = exprime l'embarras ou la consternation, **asv** [?] = age / sexe / ville ? (invitation à se présenter), **att** = attend, **bap** = bise aux petits, **bb** = bébé ou bye bye, **bcp** = beaucoup, **bg** = belle gueule, beau gosse, **biz**, **bz** = bise (le nombre de "z" pouvant varier), **bj** = bien joué, **bjr** = bonjour, **bn**, **b8** = nuit, **bsr** = bonsoir, **bsx** = bisoux (le nombre de "x" pouvant varier), **bvo** = bravo, **c** = c'est, **cc**, **couc** = coucou, **chui**, **j ss** = je suis, **cki** = c'est qui?, **cmb** = combien, **cmr** / **cmer** = cimer (verlan de «merci»), **cpg** = c'est pas grave, **ctb** = c'était bien, **ctup** = c'est toujours un plaisir (de te parler), **d'ac** = d'accord, **d100** - descends! **dac** , **dacc**, **dak** = d'accord, **dc** = donc, **dcd** = décédé de rire, **deco/reco** = je me déconnecte et je me reconnecte (en cas de bug principalement), **doc** = docteur, **dr** = de rien, **ds** = dans, **dsl** = désolé, **dtf** = de toute façon, **ect** = écoute, **ets** = et ta sœur (peut s'accompagner d'un ou d'un !, réponse agressive à une insulte), **fpc** = fais pas chier, **fr**, **fra** = français / France, **ftg** = ferme ta gueule, **g** = j'ai, **geta** = Google est ton ami (invitation à consulter le moteur de recherche Google avant de poser une question), **gf1** = j'ai faim, **gp** = gros pigeon (expression qualifiant une personne qu'on aime peu ou pas), **hihi** = rire, **hs** = hors sujet ou hors service, **htkc**, **jtke** = (ah,) je t'ai cassé, **jam** = j'en ai marre, **jdç** / **dr** = je dis ça / je ne dis rien, **jevtd** = je vais t'aider, **jmef** = je m'en fous, **jrb** = je ris beaucoup, **jre** = je reviens, **jta**, **jtdr**, **jtd** = je t'adore, **jtbf** = je t'embrasse bien fort, **jtl** = je te love, **jtlg** = je te love grave, **jtm**, **j'tm** = je t'aime, **k** / **kk**, **kay** = okay, **kc** = cassé, **kdo** = cadeau, **kestuf** = qu'est ce que tu fais ?, **ki** = qui, **kikoo** / **kikou** = coucou, **kikoolol** = utilisateur abusif de langage SMS (péjoratif), **klr** = clair, **koi** =

quoi, **koi29**, **koid9** = quoi de neuf ? (quelles sont les nouvelles ?), **krs** = caresse, **lgtmps**, **lgtmp** = longtemps, **mdl** = mort de lol, **mdp** = mot de passe, **mdr** = mort de rire (traduction de lol), **merki**, **mic**, **mci**, **ci**, **miki**, **mr6** = merci, **mnt** = maintenant, **mouaha**, **mouhaha** = rire, onomatopée d'un rire sadique, fier, **mouai** = oui mais, **mp** = message personnel ou privé (voir aussi pv), **mpm** = même pas mal, **mrđ** = merde msg, **mess** = message, **mtnt** = maintenant, **mwa** / **moa** / **moua** / **me** = moi, **ndc** = nom de compte, **nn**, **nan**, **na** = non, **nope** = indique la négation, **nrv** = énervé, **ns** = nous, **nspc** = ne surtout pas cliquer (en parlant d'un lien), **ntm** = ni ta mère (insulte / également ancien groupe de rap français), **oki** = ok (prononciation japonaise à la Aralé, personnage de Dr Slump), **oseb** = on s'en balance, on s'en branle, **osef** = on s'en fout, **osefdtl** / **osefdtv** / **osefdts** = on s'en fout de ta life / on s'en fout de ta vie / on s'en fout de ta street, **ouer**, **ué**, **uè**, **vi**, **mui**, **moui**, **wé**, **woué**, **yep**, **ouep**, **ouè**, **oué**, **oé**, **oè**, **ui**, **wé**, **uep**, **vui**, **voui**, **yup** = oui, **pb** = problème, **pcq**, **psk**, **pck** = parce que, **pd** = pédale (dans un contexte courtois) ou pédé (dans un contexte agressif), **pde** = plein d'émotions, **pk**, **pq**, **prk**, **pko** = pourquoi ?, **plv** = pour la vie, **pqt** = plus que tout, **pr** = pour, **p-t** = peut-être, **ptafqm** = pas tout à fait quand même, **ptdr** = pété de rire, **p** = (en) privé, message privé, **qq1**, **qqn**, **kk1** = quelqu'un, **r10** = j'ai rien dit, **raf** = rien à foutre, **ras** = rien à signaler (argot militaire), **rav** = rien à voir, **rb** = revient bientôt, **rdv** = rendez-vous, **re**, **reuh** = rebonjour, **rep** = répond, **rgd** = rire à gorge déployée, **roh** = exprime une réprobation amusée (le nombre de "o" pouvant varier), **rtva** / **rtl** = racontes ta vie ailleurs / raconte ta life, **slmnt** = seulement, **slt**, **slu**, **lu**, **lut** = salut, **snn** = sinon, **spj** = sois pas jaloux, **srx** = sérieux, **st** = sont, **stp** / **svp** = s'il te (vous) plaît, **svt** = souvent, **tfk** = tu fais quoi?, **tg** / **taggle** = ta gueule, **tjrs** / **tjs**, **tjr** = toujours, **tki?** = t'es qui ?, **tkl** = tranquille, **tk** = ne t'inquiète pas, **tlmnt** / **tlmt** = tellement, **tlm** = tout le monde, **tme** = tu m'embêtes / tu m'ennuies, **tmk** = tu me manques, **tmlt** = tu me laisses tranquille, **tpm** = tu n'es pas marrant, **tps** = temps, **tsé** = tu sais, **tt** = tout / toute / toutes ou parfois tais toi, **tv1?** = tu viens?, **tvb?** = tu vas bien?, **twa** / **toa** / **toua** / **toé** = toi, **vostfr** = version originale sous-titrée en français (utilisé pour les films et séries), **vtfe** = va te faire enculer, **vtff** / **vateuf** = vas te faire foutre, **vtv** = vis ta vie, **weta** = wikipedia est ton amie (utilisé pour tout sujet nécessitant une recherche encyclopédique), **wi**, **wè**, **wai**, **wé** = oui, ouais, **xdr**, **xpdr**, **xpldr**, **xd** = explosé de rire, **xl**, **xlt** = excellent, **yop** = onomatopée servant de salut amical, **um1** - humain[10].

Məqalədən belə qənaətə gəlmək olar ki, bəzi dilçilər «SMS dilini» fransız dili üçün təhlükəli hesab etsələr də, bu prosesin qarşısını almaq mümkün görünmür və hər ötən il «SMS» dili ilə bağlı qısaltmaların sayı artır. Dilin təfəkkür hadisəsi olduğunu nəzərə alsaq, iddia edə bilərik ki, «SMS dili» dilin zənginləşməsində aktiv iştirak edir.

Ədəbiyyat

1. Cédric Fairon, Jean René Klein, Sébastien Paumier, Le langage SMS, Cahiers du Cental, 2007, 136 səh.
2. Louise-Amélie Cougnon, Langage et sms: Une étude internationale des pratiques actuelles Broché, Presses Universitaires de Louvain, 2015, 396.
3. Les SMS (Le langage universel du 21e siècle), Marabout, 2002, 96 səh
4. Henri Van Den Bussche, Starting French 2, Warmoesberg 26, 1000 Brussel, 2021-2022, 165 səh
5. .(en) van Dijk, C. N., van Witteloostuijn, M., Vasić, N., Avrutin, S. et Blom, E., « The Influence of Texting Language on Grammar and Executive Functions in Primary School Children », PloS one, vol. 11, consulté ,[archive]lire en ligne) 2016 (2020mai 19le
6. Fairon, Klein et Paumier, de l'Université catholique de Louvain (Louvain-la-Neuve), « Faites don de vos SMS à la science ! ;-)), www.smspourslascience.be (consulté le 12 décembre 2008).
7. «sms4science» (consulté le 12 décembre 2008)
8. Pour une comparaison des pratiques orthographiques en français en situation de clavardage (IRC) chez les adolescents et les adultes, voir l'étude d'Anaïs Tatossian de l'Université de Montréal : <http://epjb.edpsciences.org/articles/cmlf/pdf/2008/01/cmlf08012.pdf>. Consulté le 21 février 2010.
9. (en-US) « History of Short Message Service (SMS) - Best Text Marketing [archive] », sur www.besttextmarketing.com (consulté le 16 février 2019)
10. Le Figaro, 19 mai 2008

АБДУЛЛАЕВ. А.А

«ЯЗЫК СМС» ПО ФРАНЦУЗСКИ КАК СОЦИОЛЕТ...

РЕЗЮМЕ

В статье представлены серьезный подход и представления о «языке SMS». После этого идут многочисленные дискуссии о том, обогащает или обедняет «язык SMS» французский язык. Потому что одни лингвисты утверждают, что это «обедняет» язык, а другие утверждают, что оно «обогащает» его.

Исходя из текущей ситуации, в статье подчеркивается, что «язык SMS» стал распространенным как на платформах обмена сообщениями, так и в онлайн-чатах, и количество людей, использующих этот язык, увеличивается с каждым днем. Иногда им пользуются даже те, кто сам критикует этот язык. Кроме того, в статье «Является ли краткость сообщений правилом? Все ли используют одни и те же сокращения? Эти языковые игры новые? Это язык молодежи? Это французское написание разрушение?» есть четкие ответы на их вопросы. Затрагивается использование языка СМС в школе и в литературе. Прежде чем познакомить читателя с сокровищами лингвистической изобретательности, эта статья обращает его внимание на закулисы известных инноваций — исследование необходимости появления.

Ключевые слова: «Язык СМС», короткое сообщение, аббревиатура, мышление, онлайн.

ABDULLAYEV.A.A

"SMS LANGUAGE" IN FRENCH AS A SOCIOLET...

SUMMARY

The article deals with the serious approach and considerations about "SMS language". It discusses various viewpoints on whether SMS language enriches or deteriorates the French language. Some linguists claim that it "simplifies" the language, while others argue that it "enriches" it. The article highlights that SMS language is becoming increasingly prevalent both in messaging platforms and also in online chats, and the number of its users is growing every day. Interestingly, even critics of this language sometimes use it themselves. Furthermore, the article addresses questions such as whether the shortening of messages is a rule, whether everyone uses the same abbreviations, whether these linguistic innovations are refreshing, and whether it represents the language of the youth or damages French orthography. It also touches upon the use of SMS language in schools and literature. This article captivates the reader's attention before introducing them to the treasures of linguistic analysis, focusing on the necessity of understanding the genesis of the noted innovation.

Key words: "SMS language", short, message, abbreviation, thought, online

**Rəyçi: filologiya elmləri doktoru, professor Nərgiz Seyidova
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur**